Blogi

Miksi talousosaamista mitataan?

Talousosaaminen | 16.05.2023 | Anu Raijas

KIRJOITTAJA

Anu Raijas
Talousosaamisen
neuvonantaja

OECD:n talouskasvatusverkoston (INFE) kevätkokouksessa käsiteltiin talousosaamisen mittaamista, koska se on yksi OECD/INFEn päätehtävistä. Talousosaamisen mittaamista aloitettiin kehittää vuonna 2009 ja ensimmäinen kysely toteutettiin vuonna 2016.

OECD:n talouskasvatusverkoston (INFE) kevätkokous pidettiin toukokuun alussa. Kokouksessa käsiteltiin talousosaamisen mittaamista, koska se on yksi OECD/INFEn päätehtävistä. OECD/INFE on keskittynyt aikuisväestön talousosaamisen mittaamiseen. OECD hallinnoi myös 15-vuotiaiden osaamista kartoittavaa PISA-tutkimusta, jossa on neljä kertaa mitattu myös talousosaamista.

Vertailtavuus mittaamisen lähtökohtana

Talousosaamisen mittaamista aloitettiin kehittää OECD/INFEssa vuonna 2009. Heti alusta lähtien tavoitteena oli luoda kattava mittaristo, joka mahdollistaisi maiden välisen ja ajallisen vertailun. Talousosaamisen määritelmä luotiin palvelemaan mittaamista. Siihen katsottiin kuuluvan kolme osa-aluetta: tietämys, käyttäytyminen ja asenteet. Tutkimuksen vastaajien taustojen (sukupuoli, ikä, koulutus, työmarkkina-asema, tulot, asuinpaikka) kartoitus oli tärkeää, jotta saatiin selvyys talousosaamisen vaihtelusta erilaisten ihmisten kesken. Ensimmäinen kysely toteutettiin vuonna 2016, ja siihen osallistui 30 maata.

Mittaamisen kehittäminen

OECD/INFE on vuosien varrella kehittänyt talousosaamisen mittaamista toimintaympäristön muutoksiin. Tästä on seurannut kyselyn laajeneminen. Vaarana on, että kyselyt paisuvat niin, ettei niihin jakseta vastata kunnolla. Samaan aikaan kyselyiden vertailukelpoisuus tulisi säilyttää. Kolme

keskeistä kehitysaluetta viime vuosina ovat olleet:

- digitalisaatio
- taloudellinen resilienssi ja hyvinvointi
- kansalaisten osallistuminen rahoitusjärjestelmään.

Keskeisin talousosaamiseen vaikuttanut ympäristötekijä on viime aikoina ollut digitalisaatio. OECD/INFEssa onkin alettu tarkastelemaan erikseen digitaalista talousosaamisesta, johon on kehitetty oma mittaristo.

Koronapandemian aikana talousosaamisen mittaamista laajennettiin taloudellisen resilienssiin ja hyvinvointiin. Tämä laajensi talousosaamista tiedon, toiminnan ja asenteiden lisäksi yksilön kontrolliin, itsevarmuuteen ja vapauden kokemukseen talousasioiden hoitamisessa.

Talousosaamisen mittaamisessa on haluttu valottaa, kuinka hyvin uudenlaiset rahoitustuotteet ja -palvelut ovat kansalaisten saavutettavissa. Digitalisaatio on tuonut monet tuotteet ja palvelut aiempaa paremmin ihmisten saataville, mutta samaan aikaan kaikilla ei ole osaamista tai pääsyä niiden käyttöön. Viime aikoina erityisen tarkastelun kohteena ollut ilmiö on huijausten ja petosten kohteeksi joutuminen.

Suomi mukana uusimmassa mittauksessa

Uusi kysely on parhaillaan kentällä ja aineistoja on kerätty 40 maassa. Myös Suomi on mukana tässä kyselyssä ja tulokset ovat vastikään julkaistu. Kyselyssä mukana olevat maat lähettävät omat aineistonsa OECD/INFEn sihteeristölle, joka tekee vertailuraportin eri maiden talousosaamisesta. Näin saamme tietää, miten Suomi sijoittuu talousosaamisessa suhteessa muihin maihin.

Suomen kannalta talousosaamisen tutkiminen on nyt tärkeää erityisesti talousosaamisen strategian toteuttamisessa. Talousosaamisen strategia tehtiin Suomen Pankin johdolla vuonna 2020 ja nyt oikeusministeriö vastaa sen toteutuksesta. Tutkimuksen avulla voidaan mm. tunnistaa talousopetuksen kohderyhmiä sekä tehtyjen toimien vaikuttavuutta.

Talousosaamisen mittaamisen vaihtoehtoja

OECD/INFEn kehittämä talousosaamisen mittaristo on hyvin testattu ja laaja. Se antaa perusteellisen kuvan talousosaamisen eri ulottuvuuksista. On samalla hyvä tiedostaa, että mittaristo perustuu tutkimukseen osallistuvien henkilöiden tiettynä ajankohtana antamiin vastauksiin.

Talousosaamisen aineistoja kerätään eri maissa eri tavoin: kasvokkain tapahtuvilla haastatteluilla,

puhelinhaastatteluilla tai nettikyselyillä. Sillä, esitetäänkö kysymykset suullisesti vai lukeeko tutkimukseen osallistuja ne itse, on todennäköisesti vaikutusta siihen, kuinka vastaamiseen keskitytään ja millainen vastaus annetaan.

Talousosaamisesta kertovia indikaattoreita voisi ajatella olevan muitakin, esimerkiksi käytetty maksamistapa, maksuhäiriöiden määrä, säästämisaktiivisuus. Ne kertovat ihmisten toiminnasta, mutta eivät paljasta mitään sen taustalla olevasta ajattelusta. Lisäksi niiden oletetaan indikoivan talousosaamista, vaikka ne saattavatkin kertoa jostain ihan muusta.

Rajoitteistaan huolimatta OECD/INFEn mittaristo on paras tällä hetkellä tarjolla oleva. Samalla on tärkeää tutkia talousosaamista muillakin lähestymistavoilla, jotta kokonaiskuva talousosaamisen eri ilmiöstä tarkentuu.

Asiasanat

mittaaminen, OECD, talousosaaminen